

Redactioneel

Maxime van Haeren, Jack van der Leden
en André Nuchelmans

Omgaan met macht

Kunstenaars krijgen op verschillende momenten tijdens hun loopbaan met uiteenlopende vormen van macht te maken. Poortwachters hebben die macht in handen. Dat begint met wie er toegang tot cultuuronderwijs heeft, en vervolgens met wie mag deelnemen aan het kunstvakonderwijs. Is die opleiding eenmaal afgerond, dan zijn kunstenaars vaak afhankelijk van fondsen en subsidieregelingen en krijgen ze te maken met de wensen van het publiek.

In het openingsartikel gaan Iris van der Tuin en Toine Minnaert in op de verschillende manieren waarop macht gedefinieerd wordt en op de machtsrelaties en -praktijken waarin een kunstenaar zich tijdens zijn of haar loopbaan bevindt.

Binnen de cultuursector leeft de gedachte dat kunst en cultuur er voor iedereen zijn. Dat is ook nadrukkelijk het uitgangspunt van het huidige Cultuurnota. Maar van gelijkwaardigheid is volgens Siela Ardjosemito-Jethoe nog lang geen sprake. Zij stelt dat het kunst- en cultuuronderwijs nog steeds niet voor iedereen even toegankelijk is en binnen het primair onderwijs vaak eenzijdig aangepakt wordt. Door dit onderwijs vanuit een breder narratief te benaderen kan het juist worden ingezet als katalysator voor gelijkwaardigheid.

Binnen het kunstvakonderwijs is sprake van ongezonde machtsverhoudingen die zijn te herleiden tot weeffouten in het systeem, schrijft Judith Boessen. Zij pleit ervoor de reproductie van rolpatronen op de academies te doorbreken. Deze impliciete patronen en stereotypen werken wangedrag en onzekerheid in de hand. Om uit deze spiraal te komen is het nodig te investeren in pedagogische en didactische bekwaamheid van docenten.

De rijkscultuurfondsen verdelen schaarste en daaraan ontlenen ze hun macht. Maar er is niets mis met macht, vindt Henriëtte Post, mits deze gepaard gaat met gezag. Het is een kwestie van balanceren. Daarbij is het van belang dat de fondsen in gesprek gaan met alle belanghebbenden en de hele keten bedienen: van individuele makers tot toonplekken, van festivals tot producenten. Ze moeten vervolgens dapper durven zijn in het maken van beleidskeuzes. En aanvragers moeten soms over hun eigen schaduw heen stappen.

Met de opkomst van sociale media is de macht van het publiek toegenomen. Een voorbeeld daarvan is 'cancel culture'. Simone Driessen laat zien dat de impact ervan op kunstenaarsloopbanen enorm kan zijn. Of het ook het einde van een loopbaan betekent hangt mede af van de bereidheid van het publiek te vergeten en te vergeven. Tegelijkertijd bieden sociale media de mogelijkheid om bestaande machtsstructuren te omzeilen, zo laat Pablo Cabenda zien in zijn bijdrage over poortwachters in de popmuziek. De macht van het publiek toont zich ook in de rol van geldschieter. Roy Cremers beschrijft hoe die rol verschillende vormen kan aannemen en invloed kan hebben op de onafhankelijkheid van de kunstenaar.

In zijn afsluitende essay in deze *Boekman* betoogt Klaas Burger dat ook de kunstenaar macht heeft. Aan de hand van een aantal praktijkvoorbeelden toont hij hoe kunstenaars maatschappelijke misstanden aan de kaak kunnen stellen en zo verandering in gang kunnen zetten. Dankzij artistieke middelen, in gesprek met de fondsen, op maat, sámen met de betrokkenen. •